

CONCEPTVERSLAG

RAADSCONGRES STADSE RUIMTE 26 NOVEMBER 2009, PHILHARMONIE, HAARLEM

Welkomstwoord door gespreksleider Frénk van der Linden

De **gespreksleider** heet alle aanwezigen welkom bij dit raadscongres over de toekomst van de stadse ruimte in Haarlem. De conferentie zal gaan over hoe er meer mensen kunnen wonen in de binnenstad, terwijl de binnenstad toch plezierig en groen blijft.

Hij vraagt de **zaal** welke droommaatregel ze zouden nemen als ze voor een dag alle macht in Haarlem zouden hebben. Iemand wil alle auto's eruit gooien. Een ander zou ervoor zorgen dat ouderen goed kunnen wonen zonder dat ze naar een hofje hoeven te verhuizen. Anderen willen meer betaalbare woningen en een fluistertram die zo stil is dat je elkaar kunt blijven verstaan en kunt oversteken zonder gevaar.

Aftrap door burgemeester Bernt Schneiders en Lukas Mulder

Bernt Schneiders, burgemeester van Haarlem, en Lukas Mulder, lid gemeenteraad Haarlem namens GroenLinks, komen het podium op.

Het idee voor deze conferentie over verdichting kwam van **Lukas Mulder**. Hij pleit namens GroenLinks voor een groenere stad voor de inwoners van Haarlem. Sinds het referendum van 1991 is de Haarlemse politiek het erover eens dat de groene randen van de stad onbebouwd moeten blijven. Om toch aan genoeg woningen te komen, voert de gemeente een verdichtingsbeleid. Dit is begonnen met renovatie van oude gebouwen en plekken (het vervangen van steen door steen), maar het wordt steeds moeilijker om genoeg van dit soort locaties te vinden. Inmiddels gaat bebouwing ten koste van de weinige groene plekken in de stad, zoals het Willem Dreesplantsoen en de sportvelden. Bewoners willen dit niet, omdat Haarlem al erg verstedend is. Ook ontstaan er protesten tegen het vervangen van steen door steen, omdat op veel plekken te compact wordt gebouwd. De heer Mulder constateert daarom dat het verdichtingsbeleid van Haarlem op zijn einde loopt. Vanavond wil hij het graag hebben over hoe lang Haarlem door moet gaan met het volbouwen van de stad.

Burgemeester **Bernt Schneiders** ziet dat er in Haarlem uitgesproken voorstanders en tegenstanders zijn van bouwen en groei. Hij hoopt dat vanavond uitwijst of groei en kwaliteit combineerbaar zijn en of de kloof tussen voor- en tegenstanders te overbruggen is. De gemeente heeft zeer deskundige sprekers uitgenodigd die ervaring hebben met binnenstedelijk bouwen. Hopelijk kunnen zij voldoende voer voor dit debat leveren.

Waar hebben we het over?

Rudy Uytenhaak, architect, presenteert de Haarlemse problematiek en schetst de mogelijkheden voor verdichting in de stad. Hoe kun je een aantrekkelijke stad bouwen waar ruimte, groen en water de overhand hebben, terwijl het een echte stad blijft?

Er is veel vraag naar stedelijk en landelijk wonen in Nederland, maar de markt biedt vooral

suburbaan wonen. De markt bedient mensen dus niet goed. Nabijheid is de essentie van de stad. Dit is wat mensen leuk vinden aan steden. Dichtheid kan bedreigend zijn, maar biedt ook interactie die je doet groeien. Architectuur kan worden ingezet om de negatieve ruimtelijke effecten van nabijheid op te lossen en te compenseren door middel van privacy, licht, uitzicht, comfort en allure.

Steden als Haarlem zijn in de loop der eeuwen steeds voller bebouwd. De vraag is of men hiermee door wil gaan. De heer Uytengaak denkt van wel, want er komen steeds meer mensen, die met steeds minder mensen in steeds grotere woningen willen leven. Het Rijk schat dat er voor 2040 tussen de 500.000 en 1 miljoen woningen bij moeten komen in de Randstad. Als Haarlem een evenredig aantal woningen op zich neemt, betekent dit dat er voor 2040 37.000 woningen bij moeten komen. Niet iedereen wordt hier warm van.

Uit de bebouwing van oude steden kunnen we leren dat grond veel intensiever gebruikt kan worden dan nu gebeurt in Nederland. In steden als Almere wordt het grondoppervlak op een relatief eenzijdige manier gevuld met bebouwing en bufferzones. Daardoor versnipperd het land. Het geheim van oude steden is dat ze het vloeroppervlak op diverse manieren gebruiken. Hierdoor ontstaan heel diverse milieus die wel dezelfde dichtheid hebben. Deze diversiteit maakt een stad aantrekkelijk.

De heer Uytengaak vindt dat Haarlem op de grote lijnen goed bezig is, maar de wijze waarop die worden ingevuld niet voldoende heeft uitgewerkt. De gemeente moet zijn ambitie voor ruimtelijke kwaliteit vastleggen in een programma. Wat voor soort Haarlem wil men? Hoeveel mensen wil de stad accommoderen? De heer Uytengaak raadt Haarlem aan om niet te kiezen voor één milieu voor de hele stad, maar te gaan voor een structuurplan met een gemiddelde dichtheid van 84% en veel verschillende soorten inrichting. Variatie en differentiatie ontstaan door tegen de verschillende belanghebbende partijen te zeggen hoe hoog de lat voor hen ligt en hierover harde afspraken te maken. Met vakkennis, exacte planning en het vasthouden aan deze afspraken kan de stad ervoor zorgen dat de doelstellingen worden gehaald.

Linda Troost, communicatie-adviseur bij Beaumont, stelt dat ook bij interactieve beleidsvorming teveel afstand bestaat tussen plannenmakers en de mensen die door de plannen worden beïnvloed. Ook in Haarlem voelen mensen zich vaak onbegrepen bij herstructurering en verdichting. Vaak bestaat inspraak uit informatieavonden en de vraag is wat je hiermee bereikt. Beter luisteren naar elkaar begint bij de tekentafel. Plannenmakers zouden vanaf het moment dat ze nadenken over een verandering, moeten nagaan wie erdoor worden beïnvloed en hoe zij over de verandering denken. Dan kunnen zij vanaf het begin meedenken. De heer **Uytengaak** is het met haar eens dat mensen hun woongebied goed kennen en het goed voor het voetlicht kunnen brengen. Het punt is dat behalve dit private belang ook het publieke belang geregeld moet worden. Mensen kiezen politici om dit algemene belang te formuleren. Het is de kunst om een taal te vinden waarin deze twee partijen elkaar verstaan. Een monoloog van de gemeente levert niets op, maar het nut van dit soort avonden is wel dat mensen achteraf in gesprek raken met nieuwe argumenten. Mevrouw **Troost** denkt dat zowel informatieavonden als direct contact belangrijk zijn. Bovendien moet van tevoren worden afgesproken wat er gebeurt met de resultaten. Ze denkt dat dit in Haarlem beter kan.

De **gespreksleider** vraagt de **zaal** hoe men wil dat de gemeente met mensen praat. Iemand merkt op dat politici veel communiceren, maar dat mensen moeilijk te bereiken zijn totdat het om hun eigen belang gaat. Wethouder Nieuwenburg denkt dat dit soort avonden daarom belangrijk zijn. Mensen moet gevraagd worden naar hun belang en ze moeten er zelf voor opkomen. Ook is het goed als bestuurders een platform bieden aan mensen die nu nog niet, maar op termijn wel belang

bij een plan hebben. Hij denkt hierbij aan werken en bezoek. Hier wordt tegenin gebracht dat de gemeente klankbordgroepen in dat geval serieuzer moet nemen. Mensen hebben bijvoorbeeld veel tijd gestoken in vergaderingen over het groenstructuurplan, maar vinden niets van hun bijdrage terug in het uiteindelijke stuk. Hetzelfde geldt voor een buurt waar men na vier jaar elke donderdag vergaderen voor elkaar gekregen heeft dat er een speeltuintje komt in plaats van parkeerplaatsen. Dit is veel energie voor een erg klein resultaat.

Waarom is groen in Haarlem zo belangrijk en wat zou een groenstructuurplan kunnen bieden?

De **gespreksleider** vraagt de **zaal** om droommaatregelen voor Haarlem. De stadsbouwmeester zou de Amsterdamsevaart terugbrengen en de Amsterdamse Poort weer in het water zetten. Een bewoner van het Liewegje zou geen woningen neerzetten aan de Veerplas en de staketsels weer blaadjes geven. Een andere aanwezige zou de tunnel onder het Spaarne afblazen en in plaats daarvan lightrail aanleggen.

Hilde Prins, van de Haarlemse Boomwachters, heeft gezien dat ontwerpers de afgelopen jaren te vaak begonnen zijn met een blanco papier en geen rekening hebben gehouden met de waardevollere bomen die er al stonden. Ze hoopt daarom op een beter groenstructuurplan. De groenbeleidsambtenaren hebben nu onvoldoende ruimte om vanaf het allereerste begin de waarde van de bomen aan te geven. Voor de herinrichting van de Slachthuisbuurt zijn ze bijvoorbeeld wel om een inventarisatie gevraagd, maar de vraag was welke bomen kapvergunningsplichtig zijn en niet welke waardevol zijn. De heer **Uytenhaak** zegt dat Haarlem inderdaad prachtige stukken groen rondom en binnen de stad heeft. Hij is het met mevrouw Prins eens dat die goed in kaart moeten worden gebracht en dat oude bomen altijd meegenomen moeten worden in bouwplannen.

De **gespreksleider** vraagt wat de **zaal** hiervan vindt. Iemand merkt op dat de norm van 40 m² openbaar groen per woning uit het groenstructuurplan erg schraal is. De landelijke norm ligt namelijk op 75 m². Hij vindt het daarom nonsens dat er in Haarlem 37.000 woningen bij kunnen komen. Daarvoor zou onrealistisch veel extra groen nodig zijn. Hier wordt tegenin gebracht dat de norm van 75 m² niet gebaseerd is op een echte berekening. De gemeente moet in plaats daarvan kijken naar wat past bij de situatie van Haarlem. De goede groene plekken moeten behouden worden en waar weinig groen is moet er meer bij komen. Een voorbeeld is het Connexxionterrein. Het is goed dat dit weer deel van de stad wordt, maar de bewoners voeren een strijd met de ontwikkelaar over de dichtheid en hoogte van de geplande bebouwing. Komt er groen? Komt er een plein? De bewoners hebben deskundigen nodig die kunnen zeggen welke kwaliteit nodig en mogelijk is, zodat ze met de ontwikkelaar en de gemeente kunnen zoeken naar een manier om aan alle belangen tegemoet te komen. Mevrouw **Prins** vindt het ook moeilijk om een norm voor openbaar groen te geven. Wel is duidelijk dat Haarlem de minste hoeveelheid oppervlakte groen per woning heeft in Nederland en ook dat het de tweede meest verdichte stad is. Is de stad niet al vol en moet de gemeente zich niet richten op het behoud van kwaliteit? Het zou mooi zijn als men om bomen heen gaat ontwerpen, zodat bestaande kwaliteit blijft bestaan. Marion van Kesteren, Leon Groenemeijer en Fer Daalderop nemen plaats op de burgerbank.

De **gespreksleider** vraagt Wim Eggenkamp, Rijksadviseur voor het Cultureel Erfgoed, en Liesbeth van der Pol, Rijksbouwmeester, naar hun mening over verdichting in met name de binnenstad van Haarlem.

De heer **Eggenkamp** adviseert het Rijk over onder andere bebouwing van cultureel erfgoed en gebiedsgerichte monumentenzorg. Een goed voorbeeld zijn zijn ideeën voor de Sint Bavo aan het Spaarne. Als de basiliek werelderfgoed mocht worden, wil de heer Eggenkamp hem veel meer in

voetlicht zetten. Dit betekent niet dat hij wil dat de kathedraal een mooi uitgelicht eiland wordt. Vanwege de omvang van het gebouw in verhouding tot de gebouwen erom heen, denkt hij dat juist een meer verstedelijkte omgeving de kathedraal tot zijn recht zal doen komen.

Mevrouw **Van der Pol** ziet in de binnenstad van Haarlem bijna alleen maar successtory's (winkelen, uitgaan en monumentaal erfgoed) en het is belangrijk dat die successen behouden blijven. Zij denkt dat verdichting van de binnenstad met behoud van kwaliteit kan lukken als de gemeente minder uitgaat van auto-mobiliteit. Vancouver is bijvoorbeeld vijf keer zo dicht bebouwd als Haarlem, maar voelt uiterst prettig. Dit komt doordat men heeft besloten om uit te gaan van de voetganger en te bouwen op de schaal van de mens. De binnenstad van Parijs is vier keer zo dicht als die van Amsterdam en toch komt iedereen er graag. Deze aanpak betekent wel dat burgers die wonen in de binnenstad bereid moeten zijn om hun auto op te geven en dat de gemeente een chirurgische aanpak moet hanteren. Voorzieningen zoals werk en scholen moeten worden opgenomen in de woningbouw, lege gebouwen moeten een nieuwe bestemming krijgen en er moeten kleine parkeerplaatsen komen om auto's te stallen. In een tijd waarin mensen steeds meer vanuit huis werken, moet deze manier van plannen mogelijk zijn. **De burgerbank** merkt op dat er ook mensen zijn die niet thuis achter hun computer werken.

De **gespreksleider** vraagt wie in de **zaal** het voorstel steunt om de auto de stad uit te plaatsen. Hij constateert dat dit driekwart van de aanwezigen is en vraagt tegenstanders waarom zij de auto niet uit de stad willen hebben. Martin Hagen, lid van de gemeenteraad namens de VVD, zegt dat Haarlemmers net als iedereen hechten aan hun mobiliteit. Bovendien vinden de meeste mensen het leuk om Parijs te bezoeken, maar zouden ze er niet willen wonen. Pieter Elbers, lid van de gemeenteraad namens de SP, concludeert dat SP en VVD elkaar kunnen vinden in: auto eruit, transferia aan de randen van de binnenstad en sociale woningen bouwen. Cees de Vries, lid van de gemeenteraad namens Partij Spaarnestad, denkt niet dat Haarlem dit soort ingrepen aankan. Als het in Spaarndam al niet lukt om goede infrastructuur aan te leggen en bomen te behouden, zal het in de stad helemaal onmogelijk zijn.

De burgerbank stelt voor om een mooie openbaarvervoersverbinding te maken met Haarlemmermeer, met haltes waaromheen heel dicht gebouwd wordt. Dit zou 7000 tot 8000 woningen op kunnen leveren. Het is een goed idee om de auto de stad uit te halen, maar niet realistisch. De meeste burgers van Haarlem zijn niet zo groen als degenen die aanwezig zijn op deze conferentie. Waarom wordt er trouwens gepraat over verdichting terwijl Haarlem al een van de meest verdichte steden is? Mevrouw **Van der Pol** antwoordt dat er blijkbaar een relatie is tussen verdichting en aantrekkelijkheid. Leiden – de meest verdichte stad – is net als Haarlem erg populair als woonstad. De heer **Eggenkamp** denkt Haarlem moet bekijken in hoeverre het een bijdrage wil leveren aan de woningbouwproductie. De politiek zal een visie moeten stellen en daarna met de burgers bekijken hoe die zo goed en geïntegreerd mogelijk kan worden uitgevoerd.

Kansen en mogelijkheden, kijken naar de toekomst, relevante cijfers en trends. Haarlem als onderdeel van de Metropoolregio Amsterdam.

Maarten Kloos, directeur architectuurcentrum ARCAM, verbaast zich over het absolutisme waarmee de zaal zegt dat groen goed is en rood slecht. Beide staan en vallen met kwaliteit, dosering en afstemming. Voor bewoners is kwaliteit een groen parkje om de hoek, terwijl voor de politiek groen rondom de stad kwaliteit is. Ook speelt de discussie zich volledig af binnen de grenzen van Haarlem, terwijl Haarlem in de praktijk allang deel uit maakt van een regiobebouwing waarin de overgangen vaag zijn. De heer Kloos vindt daarom dat er structureel naar dit grotere gebied moet worden gekeken als het gaat om de plaatsing van functies. Daarin

moet het groen op zowel grote schaal als microschaal een plaats krijgen. Al deze niveaus moeten tegelijkertijd geanalyseerd worden, maar hoe dit gedaan kan worden, weet de heer Kloos nog niet.

De **gespreksleider** vraagt om reacties uit de **zaal**. Een bewoner van Kleverpark zegt dat men goed moet letten op het groene gebied dat net buiten de stadsgrenzen ligt. Haarlem ziet terecht dat dit groen eigenlijk bij de stad hoort en waardevol is voor heel Noord-Holland. Iemand vult aan dat kijken vanuit een breder perspectief ook moet gelden voor de andere partijen. De gemeente schermt namelijk met de opdracht die de provincie gegeven zou hebben om een bepaald aantal woningen te bouwen binnen de stadsgrens. De eerste spreker brengt hier tegenin dat het buiten Haarlem ook gaat om bestaande steden en nationaal landschap. In de Haarlemmermeer zijn veel kansen, maar verder ligt de meeste open ruimte onder de rook en het geluid van Schiphol. Frank Visser, ChristenUnie, mist het geld in deze discussie. Hij denkt dat Haarlem toe moet naar een heffing op bouwen in de openbare ruimte. Als ergens gebouwd wordt, moet hiervoor geld geïnd worden om te kunnen investeren in de kwaliteit van de stad.

Een aanwezige ervaart Haarlem als een heel groene stad. Je zit zo in duinen, er is het Spaarne en vanuit Haarlem-Noord loop je direct het groen in. Deze kwaliteit wordt echter niet uitgebuit. De stad keert zich af van het Spaarne en je moet in de file staan om naar het strand te gaan. Een bewoner van het Rozenprieel ervaart Haarlem juist helemaal niet als groene stad. Ze kan met haar kind makkelijk drie kwartier lopen zonder enig groen of een speelplek tegen te komen. **De burgerbank** wijst erop dat het niet alleen gaat om het centrum, maar om alle wijken van Haarlem. In de wijken rondom het centrum willen mensen ook een frisse neus halen of hun kinderen buiten laten spelen, maar daar is inderdaad vaak geen plekje groen meer aanwezig.

De **gespreksleider** vraagt de zaal een laatste keer om droommaatregelen. Een aanwezige zou graag ondergronds kunnen parkeren en een ander zou een duidelijke visie voor groei vaststellen en op basis daarvan beleid maken.

Structuurvisie, aanpak gebiedsvisies en het groenstructuurplan. Aandacht voor de Haarlemse agenda 2010-2014

Inge Crul, Auke Douma, Saskia Klitsie en Joke Eliza nemen plaats op de burgerbank.

Max van Aerschot, stadsbouwmeester, en Erik de Jong, bijzonder hoogleraar Cultuur, landschap en natuur, komen het podium op.

De heer **Van Aerschot** denkt dat Haarlem last heeft van een identiteitsprobleem. De stad is afhankelijk van de landschapsschoonheid in en rond de stad, maar binnen onze manier van denken zijn natuur en cultuur te streng gescheiden om hiermee goed om te gaan. Dit blijkt uit het feit dat Haarlem geen beleid voor natuur in de stad heeft. Omdat de politiek dit niet goed invult, heeft de bevolking het initiatief genomen om het belang van het groen te verdedigen. De gemeente moet leren om een geïntegreerde structuur te geven aan bebouwing en de openbare ruimte. Hoe Haarlem dit integrale proces opzet, is de kern van succesvol bouwbeleid. Dit betekent dat politiek en ontwerpers naar Haarlemers moeten luisteren en Haarlemers beter geïnformeerd moeten raken, zodat ze weten wat groen inhoudt. Om dit beleid goed van de grond te krijgen, is elan en visie nodig en dit mist de heer Van Aerschot in Haarlem.

De heer **De Jong** denkt ook dat het gaat om visie. De gemeente moet zijn verbeelding gebruiken om te bepalen waar de stad naar toe gaat. Samen met burgers, raad en ambtenaren wil hij op zoek

gaan naar deze visie, op basis van de structuurvisie en wat er al is in de stad. In de stad zijn namelijk allerlei plekken waar kwaliteit teruggebracht kan worden, zoals dichtgegooide grachten of het asfalt tussen Haarlem en Bloemendaal. Hij denkt hierbij ook aan het weren van auto's uit de binnenstad en meervoudig grondgebruik door middel van stapelen van parkeerplekken, groen en woningen.

De burgerbank vindt dat integraal werken een modewoord is. Het lukt de gemeente niet eens om binnen zijn eigen organisatie blauw, groen en rood met elkaar te laten samenwerken. Het groenstructuurplan is bijvoorbeeld een sluitpost geworden, omdat rood en blauw niet hebben willen luisteren naar groen.

De **gespreksleider** vraagt de **zaal** om een reactie. Jeroen Fritz, lid van de gemeenteraad namens de PvdA, zegt dat als Haarlem niet wil bouwen in de stad, mensen zullen uitwijken naar woningen in het Groene Hart. Bebouwing van het Groene Hart is dus het gevolg van weigeren om groen binnen Haarlem te bebouwen. Sjaak Vrugt, lid van de gemeenteraad namens Actiepartij, vindt dat Haarlem zich laat gijzelen door de decadente houding van vastgoedeigenaren. Zij laten met gemak een groot aantal kantoren leeg staan, om vervolgens het plantsoentje om de hoek vol te bouwen.

Een aanwezige vraagt of de politiek echt bepaalt wat er gebouwd wordt, aangezien de gemeente geen geld heeft. Zijn de ontwikkelaars niet de baas? De heer **De Jong** is het hier in zekere zin mee eens. Het gaat er echter om dat je eerst benoemt en tekent wat je wilt. De volgende stap is bouwen en betalen. Door in het voortraject Rijks-, provincie- en Europees beleid mee te nemen, kan de gemeente voldoende geld vinden om controle te houden over het project. Iemand uit de **zaal** vindt het Reinaldapark een goede testcase voor dit soort beleid. Kunstenaars hebben een programma opgezet om initiatieven van bewoners in het park mogelijk te maken, zodat het park meer doeleinden krijgt. Dit komt echter niet van de grond, omdat de gemeente geldproblemen heeft. De heer **De Jong** vindt dit een voorbeeld van te vroeg beginnen met programmadenken. Het Reinaldapark is onderdeel van Haarlem Oost, en dus zou de gemeente naar dit hele gebied moeten kijken voordat het begint aan het park. **De burgerbank** zegt dat de gemeente bij de Oostradiaal wel in een vroeg stadium heeft geluisterd naar de mensen. Het is belangrijk dat aan die kant een groene buffer blijft tussen Haarlem en het oprukkende Amsterdam.

Afronding

De **gespreksleider** vraagt wat de aanwezigen hebben opgestoken van deze conferentie. **De burgerbank** vraagt zich af wat gemeenteraadsleden aan deze discussie hebben bij het nemen van hun beslissing over verdichting. Misschien kunnen ze uit de presentatie van de heer Uytenga concrete ideeën halen om de groei en het beperkte lokale denken ter discussie te stellen. Iemand uit de **zaal** heeft veel kritiek op de gemeente gehoord. Dit is interessant, omdat Haarlem een van de populairste woongemeenten van Nederland is. Een ander heeft meegekregen dat de agglomeratie duidelijk moet maken wat van Haarlem wordt verwacht en dat het onaanvaardbaar is dat die ambities ten koste zouden gaan van de stad. Een volgende aanwezige is geschrokken van het idee dat het groen buiten de stad betrokken moet worden bij de plannenmakerij. Dan heeft hij liever dat de stad wordt volgebouwd. De laatste spreker vond het een constructieve avond en vindt het een inspirerend idee om oude gebouwen een nieuwe bestemming te geven. Ze hoopt dat veel van de genoemde ideeën gerealiseerd zullen worden.

De **gespreksleider** bedankt alle aanwezigen voor hun fijne participatie en nodigt hen uit om tijdens de borrel na te praten met de sprekers.